

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни

для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальності
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Харків
2026

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни

для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальності
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Затверджено рішенням
Навчально-методичної комісії
Факультету МАП ДБТУ
Протокол № 5 від
21 січня 2026 р.

Харків
2026

Схвалено
на засіданні кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін
Протокол №7 від 20 січня 2026 р.

Рецензенти:

С. Г. Корнієнко, д-р філос. наук, доцент, професор кафедри філософії імені професора М.Д.Култаєвої Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди;

О. М. Варинаєв, канд. філос., проф., доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін ДБТУ.

Філософія науки : метод. вказівки до самостійного вивчення дисципліни для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) / Державний біотехнологічний університет; авт.-уклад. Д. Л. Кобелєва. – Харків : [б. в.], 2026. – 11 с.

Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни «Філософія науки» розроблено відповідно до навчальної програми. Включає опис, ціль програму та структуру дисципліни; матеріал для самостійного опрацювання, рекомендовану літературу, питання для семінарських занять, питання для самостійної роботи.

Видання призначено здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Відповідальний за випуск: Н. І. Моїсеєва, д-р екон. наук, проф.

© Д. Л. Кобелєва, укладання, 2026
© ДБТУ, 2026

Зміст

Опис навчальної дисципліни.....	5
Мета навчальної дисципліни.....	5
Програма навчальної дисципліни.....	5
Структура навчальної дисципліни.....	5
Самостійне опрацювання тем	6
Методичне забезпечення.....	9
Рекомендована література.....	9
Питання для семінарських занять.....	10
Питання для самостійної роботи.....	10

Опис навчальної дисципліни

Завдання курсу полягають у тому, щоб надати здобувачам вищої освіти можливість: розрізняти й визначати особливості різних типів світогляду; пов'язувати загальнофілософські проблеми з практичними завданнями сучасних наук; здійснювати порівняльний аналіз філософського та наукового розуміння буття; досліджувати структуру, ознаки й основні функції людської пізнавальної здатності; окреслювати умови, рівні та форми пізнання; класифікувати й філософськи осмислювати глобальні наукові проблеми сучасності. Важливим аспектом є також засвоєння етичних принципів і законодавчо визначених правил академічної діяльності, що є обов'язковими для всіх її учасників та спрямовані на підтримку довіри до результатів навчання, досліджень і творчості.

Мета навчальної дисципліни

Мета курсу «Філософія науки» полягає у формуванні знань про науку як суспільний інститут і культурний феномен, про різні підходи до проблеми пізнання та розвитку наукового знання, історію становлення науки й техніки та їхній вплив на життя людини. Важливим завданням є також засвоєння основ етики як філософської дисципліни та ключових принципів академічної доброчесності.

Програма навчальної дисципліни

- Тема 1. Предмет та завдання філософії науки.
- Тема 2. Історія розвитку філософських вчень про пізнання.
- Тема 3. Рівні та форми пізнання. Логіка як наука про мислення.
- Тема 4. Наука як феномен культури.
- Тема 5. Типи наукової раціональності.
- Тема 6. Філософія критичного мислення.
- Тема 7. Академічна етика.

Структура навчальної дисципліни

Обсяг курсу – 4 кредити (ECTS): 14 годин лекції, 16 годин – практичні заняття, 90 годин – самостійна робота, екзамен.

Форма навчання	Розділи	Всього		Розподіл навчального часу за видами занять			Семестрова атестація
		кредитів	годин	лекції	семінарські заняття	Індивід. завдання	
Денна/заочна	2	4	120	14	16	реферат	екзамен

Самостійне опрацювання тем

Тема 1. Предмет та завдання філософії науки.

Світогляд має історичний характер і проявляється у різних формах — міфології, релігії, філософії та науці. Філософія науки виступає окремим напрямом філософії, що досліджує науку як особливий соціокультурний феномен, її структуру та складові. Предметом цього розділу є філософські проблеми науки загалом, а також методологічні питання окремих галузей знання. Вона розглядає, що таке наука, як відрізнити її від псевдонауки, які критерії визначають науковість у природничих і гуманітарних дисциплінах, а також яке місце й значення має наука в системі культури людства.

Література:

Петрушенко В. Л. Епістемологія як філософська теорія знання [Текст] / В.Л. Петрушенко. – Львів : Вид-во держ. ун-ту «Львів. Політехніка», 2000.

Тема 2. Історія розвитку філософських вчень про пізнання.

Формування наукового світогляду бере початок в античній філософії, де поступово розвивався категоріальний апарат і визначався предмет окремих наук. Елеати розрізняли істинне й видиме знання, Піфагор вважав число основою світобудови, а Сократ і Платон трактували пізнання як пригадування. Арістотель заклав підвалини логіки як науки про формальне мислення. У середньовічній філософії центральною стала проблема співвідношення знання та віри. Філософи Нового часу обґрунтовували значення емпіричного знання, розвиваючи традиції емпіризму та раціоналізму. І. Кант у «Критиці чистого розуму» визначив межі й можливості пізнання. У ХІХ столітті сформувалося розрізнення між «науками про природу» та «науками про дух», а позитивізм запропонував нову концепцію науки. Сучасний етап характеризується розвитком когнітивних наук, що поєднують філософські та наукові підходи до дослідження мислення й пізнання.

Література:

Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки. Навч. посібн. [Текст] / В. Л. Петрушенко. – Львів : Вид-во Львівськ. політехніки, 2016.

Тема 3. Рівні та форми пізнання. Логіка як наука про мислення.

Гносеологія як теорія пізнання досліджує процес пізнавальної діяльності, взаємодію суб'єкта й об'єкта, сутність та різновиди пізнання. Вона розглядає його рівні та форми: чуттєве (відчуття, сприйняття, уявлення) і раціональне (поняття, судження, умовивід). Особлива увага приділяється рисам абстрактного мислення, співвідношенню форми та змісту думки, специфіці й методам наукового пізнання, а також відмінностям між природничим і гуманітарним знанням. Логіка як наука про формальне

мислення аналізує структуру думки, критерії істинності та правильності мислення, ознаки коректного логічного міркування. Вона описує основні формально-логічні закони — тотожності, суперечності, виключеного третього та достатньої підстави, а також розглядає явища помилкових умовиводів, таких як паралогізми й софізми.

Література:

Чуйко В.Л. Рефлексія основоположень методології філософії науки [Текст] / В.Л. Чуйко. – К. : Центр практичної філософії, 2000.

Тема 4. Наука як феномен культури.

Наука є однією з провідних складових культури та необхідною умовою її розвитку. Вона постає як система знань, що постійно розвивається й прагне досягнення об'єктивної істини. Зміст наукового знання тісно пов'язаний із культурними цінностями та парадигмами, а сам процес пізнання має безмежний і нескінченний характер. Наука взаємодіє із соціально-економічним рівнем суспільства, ставить питання про його моральне дозрівання та відіграє ключову роль у підкоренні людиною природи. Вона функціонує як соціальний інститут, у філософії осмислюється через поняття ноосфери, а сучасні тенденції підкреслюють необхідність інтеграції знань і розвитку міждисциплінарних досліджень. Важливими аспектами є науковий дискурс, етика науки та усвідомлення соціальної відповідальності вченого.

Література:

Семенюк Е.П. Роль філософії в інтеграції сучасної науки [Текст] / Е.П. Семенюк // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – Філософські науки. – № 636. – 2009.

Тема 5. Типи наукової раціональності.

Наука розглядається як зразок раціонального знання, що має власну історію розвитку форм раціональності. Виділяють три основні типи: класичний, некласичний та постнекласичний. Кожен із них визначає особливості побудови наукових картин світу, систему ідеалів і норм, а також філософські засади науки. Класична раціональність описує об'єкти як прості системи, властивості яких визначаються характеристиками їхніх елементів. Некласична раціональність розглядає об'єкти як складні самоорганізовані системи, де властивості не зводяться до суми елементів, а причинність має ймовірнісний характер; у цьому контексті поняття простору й часу набувають відносності. Постнекласична раціональність акцентує на саморозвитку систем та цільовій причинності. У межах цих підходів формуються різні концепції істини, що відображають багатогранність наукового пізнання.

Література:

Етика та раціональність у науковому дослідженні : Навчальний посібник / В. С. Ратніков, А. І. Теклюк. – Вінниця : ВНТУ, 2022. – 143 с.

Тема 6. Філософія критичного мислення.

Концепція критичного мислення формувалася протягом тривалого історичного розвитку логіко-філософської думки — від античності й до сучасності. У різні епохи постійно виникало питання про місце критичного мислення у сфері науки та знання. Важливим етапом стало обґрунтування цієї концепції Карлом Поппером, якого вважають її засновником. Сьогодні критичне мислення розглядається не лише як філософська категорія, а й як ключовий елемент освітнього процесу, що сприяє формуванню самостійності, аналітичності та відповідальності у здобувачів освіти.

Література:

Кругляк М. І. Критичне мислення. Матеріали III частини онлайн-курсу «Логіка, аргументація, критичне мислення» [в блозі <https://criticalthinkerua.wordpress.com>] / М. І. Кругляк – Київ, 2021 – 193 с.

Тема 7. Академічна етика.

Етика як філософська дисципліна має тривалу історію розвитку та різні напрями. Вона охоплює класичні й сучасні етичні теорії, що пояснюють моральні засади людської поведінки. Окремий напрям становить прикладна етика, яка аналізує конкретні сфери життя та професійної діяльності. Важливе місце займає академічна етика — система принципів і законодавчо визначених правил, яких мають дотримуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та здійснення наукової чи творчої роботи. Її мета полягає у забезпеченні довіри до результатів освіти, досліджень і творчих досягнень.

Література:

Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах / Єгор Стадний ; Проект сприяння академ. доброчесності в Україні. – 2017. – 18 с. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/0ByYt3wkv0LOAd282OEtWaTJwX1U/view>.

Методичне забезпечення

1. Данильян О. Г., Дзьобань, О. П., Максимов, С. І. Філософія: навчально-методичний посібник для аспірантів. – Харків: Право, 2018. – 312 с. – ISBN 978-966-937-315-1.
2. Гринів О. І. Філософія: курс лекцій для аспірантів. – Львів: Тріада плюс, 2016. – 364 с. – ISBN 978-966-486-194-3.
3. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки. Навч. посібн. [Текст] / В. Л. Петрушенко. – Львів : Вид-во Львівськ. політехніки, 2016.
4. Стежко З. В. Філософія науки: навчальний посібник. – Кропивницький: Центральноукраїнський національний технічний університет, 2020. – 93 с.
5. Шкіцька І. Ю. Основи академічної доброчесності. Практикум [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. Ю. Шкіцька. - Тернопіль : ТНЕУ, 2018. - 64 с.

Рекомендована література

Основна література:

1. Галіченко М. В., Поліщук, І. Є. Хрестоматія з історії та філософії науки: навчальний посібник. – Херсон: Херсонський державний університет, 2018. – 158 с.
2. Лозовий В. О. Філософія. Логіка. Етика. Естетика [Текст] : підруч. / В.О. Лозовий, С. М. Пазиніч, О. С. Пономарьов. – Х. : Право, 2009. – 574 с.
3. Мельник В.П. Філософія. Наука. Техніка: Методолого-світоглядний аналіз [Текст] / В.П. Мельник. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім.І.Франка, 2010.
4. Сидоренко, О. П., Корлюк, С. С., Коваленко, О. А., Розова, Т. В. та ін. Філософія науки: підручник / за ред. О. П. Сидоренка. – Одеса: Одеський державний аграрний університет, 2020. – 412 с.
5. Етичний кодекс ученого України. URL: <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrajiny.pdf>

Допоміжна література:

1. Петрушенко В. Л. Епістемологія як філософська теорія знання [Текст] / В.Л. Петрушенко. – Львів : Вид-во держ. ун-ту «Львів. Політехніка», 2000.

Електронні інформаційні ресурси (Посилання)

1. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>
3. Бібліотека ДБТУ. URL: <https://library.khntusg.com.ua/>

Питання для семінарських занять

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин	
		д/ф	з/ф
1	Етика як наука про мораль.	2	
2	Особливості сучасних етичних теорій.	2	
3	Етика наукових досліджень.	2	
4	Академічна культура.	2	
5	Поняття академічної доброчесності.	2	
6	Плагіат та авторське право.	2	
7	Робота з джерелами інформації.	2	
8	Етичний кодекс вченого.	2	
	Разом	16	

Питання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		д/ф	з/ф
1	Місце філософії науки у структурі філософського знання.	10	
2	Метафізика та онтологія як зародження наукового способу пізнання.	10	
3	Проблема пізнання в філософії та основні концепції істини.	10	
4	Вплив науки на буття людини.	10	
5	Наука як соціокультурний феномен.	10	
6	Історія наукового пізнання.	10	
7	Філософія техніки та НТП.	10	
8	Філософське бачення перспектив людства.	10	
9	Антропологічна проблематика в сучасній філософії.	10	
	Разом	90	

Навчальне видання

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни

Автор-укладач
КОБЕЛЄВА Даля Леонідівна

Формат 60x84/16
Гарнітура Times New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. _.
Тираж ___ пр.
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, 61002, вул. Алчевських, 44